

วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำจังหวัดอุทัยธานี

AN ANALYSIS OF ORGANIZATION OF BUDDHIST PROPAGATION OF THE UTHAITHANI BUDDHIST PROPAGATION CENTRE

บัญชายุทธ นาคมจลินท์¹

Banchayuth Nakmoodjalin¹

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author e-mail: banchayuth.n@hotmail.com

Received: 1 March 2019; Revised: 6 May 2019; Accepted: 19 May 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด หลักการและทฤษฎีการบริหารองค์กรตามหลักการทั่วไป 2) วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์อาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมีทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย สามารถนำมาใช้บริหารองค์กรแล้วประสบผลสำเร็จ เช่น ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎีการบริหาร ทฤษฎีภาวะผู้นำ ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

คณะสงฆ์ได้กำหนดโครงสร้างองค์กรการเผยแผ่ขึ้น โดยให้ฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาช่วยเหลืองานกิจการคณะสงฆ์ที่มีมากขึ้น มหาเถรสมาคมกำหนดให้มีระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550 ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีกรอบนโยบายภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี การบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้าและทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้สามารถบริหารองค์กรได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ ยังมีกฎธรรมชาติของพระพุทธเจ้า 5 ประการ ซึ่งเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับวิทยาการสมัยใหม่ ควรนำมาประกอบการบริหารองค์กร ซึ่งการบริหารไม่มีรูปแบบตายตัวขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น

คำสำคัญ:

องค์กร,
การเผยแผ่,
ศูนย์การเผยแผ่-
พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The objectives of this research article were to: (1) studying general concepts, principles, and the management theory of the organization, and (2) analyzing the organization management of Buddhist propagation managed by the Uthathani Buddhist Propagation Centre. This research was conducted based on Documentary Research Methodology and concluded with analysis approach.

The results of this study were found that: The efficient and effective management dealt with understanding the theory and principles of management in order to apply the knowledge to properly work, situations and environment. The Buddha used a process and various elements of management as a factor of management. In the modern time, there were many new theories of the organization management to achieve success in work such as the theory of organization, the theory of management, the theory of a leader, and the theory of human relation.

The current Sangha had established an organizational structure of Buddhist propagation that was supported more by the government. The Thai ecclesiastical council issued the rules of the 2007 Buddhist propagation to establish the National Buddhist Propagation Centre and the Provincial Buddhist Propagation Centre. These ecclesiastical organizations were greatly supported by the government. Here, the Uthathani Buddhist Propagation Centre had adopted various policies and theories of the organization management in the Buddha's age and the modern theories of organizations applied to the management of modern enterprise in order to achieve the organization's given goals. There were the Buddha's fivefold law of nature that showed important aspects of close relation to the modern science. Thus, this theory should be brought to manage the organization although it was used without any pattern and it depended on the events in that time.

Keywords:

Organization,
Propagation,
Buddhist
Propagation
Centre

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงองค์กร ทุกคนมักจะมองและนึกถึงองค์การควบคู่หรือตีคู่ขนานกันไป เพราะคิดว่าเป็นคำเดียวกัน ข้อเท็จจริงองค์กรกับองค์การก็คือ คำที่มีความหมายเดียวกันนั่นเอง แตกต่างก็เพียงแต่ว่าองค์กรนั้นดูเล็กมีบุคลากรน้อย ส่วนองค์การนั้นมองดูใหญ่โต มีบุคลากรมาก องค์กรประกอบไปด้วยบุคลากรตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีเป้าหมายและมีวัตถุประสงค์เดียวกัน ทั้งองค์กรราชการ องค์กรเชิงธุรกิจและองค์กรภาคเอกชน (ปราชญา กล้าจัญญ และคณะ, 2544, น. 26) หากแต่เพียงว่าองค์กรแต่ละองค์กรมีความต้องการอะไรและที่สำคัญในที่นี้ก็คือ แนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารองค์กร

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เช่นเดียวกัน จากสมัยพุทธกาลองค์กรการเผยแผ่ที่เป็นลักษณะราชการหรือเอกชนที่จะช่วยสนับสนุนยังไม่มีเพราะจำนวนพระภิกษุมีจำนวนน้อยและระดับความยุ่งยากของงานก็น้อย พระพุทธองค์ยังสามารถควบคุมดูแลได้ ปัจจุบันมีองค์กรคอยให้การสนับสนุนดูแลพระพุทธศาสนามากมาย ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนซึ่งองค์กรดังกล่าวก็มีแนวทางในการบริหารงานคืออิงแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารองค์กรเพื่อให้การทำงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการโน้มน้าวบุคคลให้มีความเห็นและศรัทธาในสิ่งที่พระพุทธองค์เห็นว่าหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสรู้นั้นเป็นสิ่งที่จะช่วยให้สรรพสัตว์พ้นจากปวงกรรมและความทุกข์ได้ ดังนั้นองค์กรการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้าก็มีแนวคิด ทฤษฎีและหลักการในการเผยแผ่เช่นกัน การเริ่มต้นของการเผยแผ่เกิดขึ้นเมื่อตอนที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรู้แล้ว จากนั้นทรงพิจารณาถึงบุคคลที่จะทรงโปรด ตอนแรกพระองค์ทรงระลึกถึงอาฬารดาบส และอุทกดาบส ผู้ซึ่งเคยเป็นอาจารย์ของพระองค์ แต่ทรงทราบว่าดาบสทั้งสองสิ้นชีพแล้ว จากนั้นก็ทรงดำริถึงปัญจวัคคีย์ (วสัน อโณทระ, 2553, น. 13) และถือเป็นการเผยแผ่ครั้งแรกของพระศาสดาเรียกว่า “ปฐมเทศนา” ชื่อ อัมมจักกัปปวัตตนสูตร (วิ.ม. (ไทย) 4/10/15) จากนั้นทรงมอบหมายให้พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 60 รูปออกทำการเผยแผ่และถือว่าเริ่มมีองค์กรทางสงฆ์ในสมัยพุทธกาล (พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ธิธมโม), 2550, น. 52) และในท่ามกลางเจ้าลัทธิและศาสดามากมายที่ต่างก็มีชื่อเสียง และเป็นที่น่าเชื่อถือของผู้คนในยุคสมัยนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าพระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ศาสนาได้รวดเร็วและกว้างขวางโดยสามารถโน้มน้าวผู้คนในทุกรัฐทุกแคว้นแห่งชมพูทวีปให้ละทิ้งลัทธิความเชื่อถือเดิมของตนสมัครใจเข้ามาเป็นพุทธมามกชน ไม่เว้นแม้แต่ผู้เป็นเจ้าลัทธิหรือเป็นนักบวชในลัทธิอื่นจำนวนไม่น้อยที่ยอมมาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วได้บรรลุมรรคผลกันโดยทั่วหน้า ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการบริหารองค์กร พระพุทธทานุภาพ และยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่ศาสนาของพระองค์ได้เป็นอย่างดี (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2550, น. 6) ต่อมาเริ่มมีการกำหนดให้ออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกในปี พ.ศ. 2445 (ร.ศ. 121) ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2484 พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับนี้แบ่งอำนาจออกเป็น 3 ส่วน คือ สังฆสภา สังฆนายก และสังฆมนตรี พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2505 และ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 นับตั้งแต่นั้นมากระทั่งปัจจุบัน

สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน มหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่ พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด และในส่วนกลาง กำหนดให้ศูนย์การเผยแผ่ฯ มีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และในส่วนภูมิภาคมีที่ตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทุกจังหวัด แต่ความสอดคล้องและเข้ากันได้ ในเชิงการบริหารและการปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่ ระหว่างคณะกรรมการบริหาร พระนักเผยแผ่กับศูนย์การเผยแผ่ฯ ซึ่งมีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นเลขานุการยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และต่างก็ทำไปตามความถนัดของแต่ละองค์กรที่เคยทำมาในอดีต

เพื่อเป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและการบริหารองค์กรตามหลักการทั่วไป และวิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี ว่ามีแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร จึงได้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารองค์กรตามหลักการทั่วไป
2. เพื่อวิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบศึกษาเชิงวิเคราะห์ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากเอกสาร (Primary source) เช่น พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการจะศึกษา
- ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากเอกสารและรายงานการวิจัย (Secondary Source) เช่น ข้อเขียนที่เป็นผลงานทางวิชาการของท่านผู้รู้ในทางพระพุทธศาสนา

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากแหล่งทั้งสองข้างต้นมาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ประกอบกับพรรณนาแนวความคิดเห็นของผู้วิจัย แล้วสรุปผลของการศึกษาวิจัย และนำเสนอข้อมูลที่ได้มาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารองค์กรตามหลักการทั่วไป

ด้านแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารองค์กรตามหลักการทั่วไป พบว่า ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ทรงวางแนวคิด หลักการสร้างองค์กรโดยการโน้มน้าวบุคคลให้มีความเห็นและศรัทธาในสิ่งที่พระพุทธองค์เห็นว่าหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสรู้นั้นเป็นสิ่งที่จะช่วยให้สรรพสัตว์พ้นจากปวงกรรมและความทุกข์ได้ คือ อริยสัจ 4 และการบริหารองค์กร พระองค์ทรงมอบหมายให้มีการปกครองดูแลในรูปแบบของ “สังฆะ” ภายใต้หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกว่า หลักสาราณียธรรม 6 และหลักอภิธานียธรรม 7

ในปัจจุบันบ้านเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะ การบริหารการของคณะสงฆ์เปลี่ยนเป็นรูปแบบของ “องค์กรคณะบุคคล” เป็นองค์กรการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ เรียกว่า “มหาเถรสมาคม” มีอำนาจสูงสุดในการดูแลบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งหมด โดยมีสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นประมุขสูงสุด มีพระราชบัญญัติการคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่าแนวคิด และหลักการบริหารในสมัยพระพุทธองค์ มีสายการปกครองบังคับบัญชาค่อนข้างสั้น เนื่องจากพระภิกษุมีจำนวนน้อย มีการยกย่องผู้มีความรู้ความสามารถในลักษณะเอตทัคคะ คือ ลักษณะของผู้ชำนาญการที่เป็นแบบอย่างในการการประพฤติปฏิบัติที่ควรทำตาม มีพระอุปชฌาย์ให้การอุปสมบทแทนพระพุทธองค์ ดูแลกันในลักษณะสหวิริยาริกและอันตวาสิก มีการทำกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบของ “สังฆะ” ที่ดูแลมีความลงตัวในการบริหาร

สำหรับการสร้างองค์กรและการบริหารในสมัยปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง แนวคิดและหลักการในการสร้างองค์กร โดยภาครัฐเป็นผู้กำหนดและการบริหารองค์กรที่จะโน้มน้าวศรัทธาให้ประชาชนเกิดความสนใจและศึกษาหลักพระธรรมอย่างแท้จริงตามหลักการของพระพุทธเจ้านั้น มีแนวโน้มว่าจะลดลง ส่วนใหญ่มุ่งการสร้างศรัทธาจิตในลักษณะต่างๆ โดยผ่านกรรมวิธีพราหมณ์ มีพระสงฆ์หนึ่งปรก มีพิธีกรรมที่เรียกว่าพุทธาภิเษก มีลูกศิษย์ช่วยให้การประชาสัมพันธ์ใหญ่โต ให้ความศรัทธาความเชื่อว่าถ้ามีไว้ในครอบครองแล้วจะทำให้ร่ำรวยเป็นมหาเศรษฐี แคล้วคลาดจากภัยอันตราย มีเสน่ห์ พูดจาแล้วคนฟังให้ความเชื่อถือมากขึ้น เป็นการให้ความสำคัญในเรื่องของพิธีกรรม ใช้บทสวดที่มีในพระสูตรต่างๆ เป็นเครื่องนำทาง

โดยที่ประชาชนเป็นเสมือนผู้รับฝ่ายเดียว ซึ่งไม่แตกต่างกับการบูชาอันต์ของศาสนาพราหมณ์ โดยที่ประชาชนไม่ได้รับความเห็นที่ถูกต้องจากหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ ผิดหลักสัมมาทิฐิ ประชาชนเกิดมิจฉาทิฐิ เป็นการโน้มน้าวเพื่อสร้างศรัทธาทางพระพุทธศาสนาแนวใหม่ หากจะกระทำพิธีต่างๆ พระสงฆ์ควรโน้มน้าวให้พุทธศาสนิกชนได้รับทราบทุกครั้งว่าพระสูตรต่างๆ ให้ความสำคัญและมีความหมายอย่างไรบ้าง พระสูตรกับวัตถุหากจะให้เกิดมงคลแก่ตนเองควรยึดมั่นในหลักศีล 5 และการประพฤติธรรมอย่างเนื่องนิตย์อันประกอบด้วยศีล สมาธิและปัญญา ตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

2. วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี

ด้านวิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี พบว่า พระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตโดยมีพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สร้างความสงบสุขร่มเย็นสืบทอดมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน มีระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550 กำหนดให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติและศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด เป็นองค์กรที่บูรณาการกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ให้การช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินการ โดยนำเอาแนวคิดและทฤษฎีการบริหารองค์กรในสมัยของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้กับทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่ เพื่อให้สามารถบริหารองค์กรได้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีหน่วยงานหรือองค์กรที่สนับสนุน ส่งเสริมให้การบริหารศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีทั้งที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและทางคณะสงฆ์ มีกรอบนโยบายของทางภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุน เพื่อให้การดำเนินการเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนาลงสู่ประชาชนอย่างชัดเจน มีระเบียบ กฎหมายรองรับ ส่งเสริมสนับสนุนโดยได้กำหนดไว้ในนโยบายรัฐและกำหนดให้มีหน่วยงานทางราชการให้การสนองงานและงบประมาณอุดหนุน และมอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จัดทำแผนปฏิบัติงานด้านศาสนาตามยุทธศาสตร์ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค มากำหนดเป็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์หลักในการจัดทำแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีความเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงาน โดยผ่านกระบวนการบริหารแบบ POSDCORB ของ Gulick and Urwick ตลอดจนได้นำกระบวนการตรวจสอบคุณภาพงานของ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดมมิ่ง (Dr. W. Edwards Deming) มาร่วมบริหารด้วย พร้อมนำหลักการธรรมประกาศนโยบายของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มาเป็นแนวคิดในการร่วมเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทของกระแสสังคมสมัยใหม่อีกแนวทางหนึ่ง อย่างไรก็ตามแล้วแต่ความคิด หลักการ ทฤษฎี ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีของพระพุทธเจ้า หรือทฤษฎีของ Gulick and Urwick ทฤษฎีของ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดมมิ่ง (Dr. W. Edwards Deming) ก็ตาม แค่นี้ยังไม่เพียงพอต่อการนำมาใช้ในการบริหารองค์กร หากเรานึกถึงกฎธรรมชาติของพระพุทธเจ้า 5 ประการ จะทำให้เห็นว่ากฎของธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิทยาการสมัยใหม่ที่เรานำมาใช้เป็นทฤษฎีทางการบริหาร ซึ่งการบริหารไม่มีรูปแบบตายตัวขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น ถ้าหากเรามีวิธีการคิดและบูรณาการเชิงบริหารแล้ว จะทำให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพเกินกว่าที่คิดทีเดียว

อภิปรายผล

แนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารองค์กรตามหลักการทั่วไป พบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้ง

ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์อาศัยกระบวนการและทรัพยากร
ทางการบริหารต่างๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมีทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย
สามารถนำมาใช้บริหารองค์กรแล้วประสบผลสำเร็จ เช่น ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎีการบริหาร ทฤษฎีภาวะผู้นำ
ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ ปราชาญา กล้าผจญ และคณะ (2544, น. 55) กล่าวว่า ในการที่
จะบริหารองค์กรให้เกิดความสำเร็จนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีการ
บริหารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเสียก่อน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจอันเป็นหลักการที่สำคัญในรูปแบบ
การบริหารนั้น ขอเรียนว่าไม่มีการบริหารรูปแบบใดที่มีความสมบูรณ์ตายตัว ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีมากกว่า
หลักการบริหารที่สมบูรณ์ที่สุดคือกฎธรรมชาติ ซึ่งมีตัวแปรแห่งความสำเร็จที่สำคัญเกี่ยวข้องควรพิจารณา
ประกอบการบริหารอยู่ 2 ประการ คือ 1) ทฤษฎีในการบริหาร 2) ผู้นำองค์กรที่ทำหน้าที่ในการบริหาร

การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด
อุทัยธานี พบว่า ปัจจุบันคณะสงฆ์ได้กำหนดโครงสร้างองค์กรการเผยแผ่ขึ้น โดยให้ฝ่ายบ้านเมืองเข้ามา
ช่วยเหลืองานกิจการคณะสงฆ์ที่มีมากขึ้น มหาเถรสมาคมกำหนดให้มีระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550 ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ประจำจังหวัด มีกรอบนโยบายภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำ
จังหวัดอุทัยธานี ก็ได้นำแนวคิดและทฤษฎีการบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้าและทฤษฎีการบริหารองค์กร
สมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้สามารถบริหารองค์กรได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตาม
แล้วแต่ความคิด หลักการ ทฤษฎี ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีของ Gulick and Urwick ทฤษฎีของ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดมมิ่ง
ก็ตาม ยังมีกฎธรรมชาติของพระพุทธเจ้า 5 ประการ ซึ่งเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับวิทยาการสมัยใหม่ควรนำมา
ประกอบการบริหารองค์กร ซึ่งการบริหารไม่มีรูปแบบตายตัวขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น ถ้าหากเรามี
วิธีการคิดและบูรณาการเชิงบริหารแล้วจะทำให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพเกินกว่าที่คิดที่เดียวและเห็น
ว่าควรนำมาใช้กับการบริหารองค์กรอื่น ๆ ในพื้นที่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ทรงวิทย์ แก้วศรี (2551, น. ก) วิจัย
เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหาร
สมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้นสอดคล้องกันกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้ว
ทั้งสิ้น วิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริง เรียบง่าย กระชับรัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหา
การบริหารได้ทุกอย่างอย่างได้ผล มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและ
สมเหตุสมผล พบว่า (1) ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าทุกขั้นตอน สามารถนำหัวข้อธรรมมาใช้
เป็นหลักควบคู่กันไปได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือ การคิดใช้โยนิโสมนสิการ, การตัดสินใจใช้ปริยญา 3, อธิฐาน
ธรรม 4, และปัญจธรรม 3, การวางแผนใช้กุศล 3 และสัมมปปธาน 4, การบริหารใช้อิทธิบาท 4, พละ 4,
และทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4, ภาวะผู้นำใช้อัตตหิตสมบัติ, ปรีติปฏิบัติ และยุทธการแบบทหารมือ
อาชีพตามที่ตรัสไว้ในโยธาชีวสูตร (2) ยุทธวิธีของพระพุทธเจ้านั้น สามารถบูรณาการออกมาใช้กับการ
ดำเนินงานทั่วไปในองค์กรต่างๆ ในที่นี้ได้แสดงเป็นรูปแบบไว้ 3 รูปแบบคือ “แบบตรีกรรม”, “แบบ
จตุราริยสัง”, และ “แบบรัตนตรัย” แต่ละแบบแสดงด้วยแผนภูมิให้เห็นวิธีการและขั้นตอนอย่างชัดเจน
สุดท้ายได้แสดงตัวอย่างการบูรณาการยุทธวิธีแบบพุทธวิธี ใช้กับห้องสมุดและสถาบันวิทยบริการ “แบบ
รัตนตรัย” เพื่อเป็นแบบอย่างแก่องค์กรต่างๆ นำไปประยุกต์ใช้ในฐานะเป็น “องค์ความรู้ใหม่” ต่อไป

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของ ทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์และ สิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์การการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์ อาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมีทฤษฎีการบริหาร องค์การสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย สามารถนำมาใช้บริหารองค์การแล้วประสบผลสำเร็จ เช่น ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎี การบริหาร ทฤษฎีภาวะผู้นำ ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

ปัจจุบัน คณะสงฆ์ได้กำหนดโครงสร้างองค์การการเผยแผ่ขึ้น โดยให้ฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาช่วยเหลือ งานกิจการคณะสงฆ์ที่มีมากขึ้น มหาเถรสมาคมกำหนดให้มีระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550 ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำจังหวัด มีกรอบนโยบายภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำ จังหวัดอุทัยธานี ก็ได้ดำเนินแนวคิดและทฤษฎีการบริหารองค์การของพระพุทธเจ้าและทฤษฎีการบริหารองค์การ สมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้สามารถบริหารองค์การได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตาม แล้วแต่ความคิด หลักการ ทฤษฎี เกี่ยวกับกฎธรรมชาติของพระพุทธเจ้า 5 ประการ จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์ กับวิทยาการสมัยใหม่ ควรนำมาประกอบการบริหารองค์การ ซึ่งการบริหารไม่มีรูปแบบตายตัวขึ้นอยู่กับ สถานการณ์ในขณะนั้น ถ้าหากเรามีวิธีการคิดและบูรณาการเชิงบริหารแล้วจะทำให้การบริหารองค์การมี ประสิทธิภาพเกินกว่าที่คิดที่เดียวและเห็นว่าควรนำมาใช้กับการบริหารองค์การอื่นๆ ในพื้นที่ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาวิจัย ทำให้ทราบถึงแนวคิด หลักการสร้างองค์การของศูนย์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในปัจจุบันว่าเกิดขึ้นโดยระบบราชการเพื่อช่วยเหลือสนองงานกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ ให้ดียิ่งขึ้น และมีรูปแบบการบริหารแบบองค์คณะบุคคล คล้ายกับมหาเถรสมาคม มีเจ้าคณะจังหวัดเป็น ประธานกรรมการและมีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ เพื่อที่จะ ได้ช่วยประสานงานและหาแนวทางสนับสนุน ส่งเสริมให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดผลดี เป็นไปในทางที่ เหมาะสม สร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนและศาสนิกชนอื่นนอกพระพุทธศาสนาให้หันมาสนใจใน แนวทางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถรักษา สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงยั่งยืน สืบไปดำรงสังคมสันติสุขด้วยหลักพุทธธรรมได้จริง บนพื้นฐานหลักการและทฤษฎีการบริหารองค์การสมัยใหม่ สามารถสงเคราะห์เข้ากับหลักการบริหารองค์การอื่นๆ ด้านสังคมได้อย่างดี ข้อมูลดังกล่าวนี้ควรได้รับการตีพิมพ์ เผยแพร่ทางสื่อต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนทั่วไป เพราะจะได้นำไป เป็นแนวปฏิบัติและส่งผลดีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

2.2 ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง วิเคราะห์การบริหารองค์การในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลที่ปรากฏใน ตำราวิชาการ งานวิจัยที่เน้นประเด็นด้านแนวคิด ทฤษฎีและหลักการบริหารองค์การตามหลักการทั่วไป และ การวิเคราะห์การบริหารศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวสามารถ ที่จะต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่รูปแบบการบริหารจัดการเชิงพุทธอื่นๆ เพื่อประโยชน์ต่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา จึงควรศึกษาวิจัยต่อไปใน 3 ประเด็น ได้แก่

1. การวางแผนและการประชาสัมพันธ์ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายตามหลักจักษุม คือ มีปัญญามองการณ์ไกล หลักนิสสัยสมปโน หมายถึง เป็นผู้มีความสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่น และหลักวิรุโธ คือ จัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ตามแนวทางหลักทุติยปาปนิกสูตร เนื่องจากศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเป็นเรื่องใหม่ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากประชาชนทำให้ได้รับการสนับสนุนน้อยความก้าวหน้า

2. การจัดทำสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ควรศึกษา ซึ่งเห็นได้จากการติดต่อประสานงาน การประสานสัมพันธ์และอื่นๆ เป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว คล่องตัว ซึ่งมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งเกี่ยวกับการนำนี้มาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคข้อมูลข่าวสารและสิ่งที่สำคัญในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ความรู้สื่ที่เป็นอิฐฐารมณ และอนิฐฐารมณ การใช้หลักกาลามสูตร ซึ่งต้องใช้ดุลยพินิจพิจารณาข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงมาเป็นสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย

3. การพัฒนาบุคลากร คือ พระนักเผยแผ่ทุกระดับ รวมถึงคฤหัสถ์ที่ทำหน้าที่สนองงานให้มีสัมมาทิฐิ มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ มีแผนการเผยแผ่ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

เอกสารอ้างอิง

ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2551). *การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

ปราชญา กล้าผจญและคณะ. (2544). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ธีธมโม). (2550). *สังฆาธิปไตย : ระบอบปกครองสงฆ์*. พะเยา: โรงพิมพ์เจริญอักษร.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2550). *เทศน์ : การเผยแผ่ที่สำคัญคักดิ์สิทธิ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วสิน อินทสระ. (2553). *แนวการศึกษาพระสูตรตันตปิฎกและหัวใจการศึกษาพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สุภา.